

FIRAT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

FIRAT UNIVERSITY JOURNAL OF THE FACULTY OF THEOLOGY

Sayı: 30/1 (Haziran / June 2025),1-15

Rabha Halkının İnanç Dünyası ve Ritüel Pratikleri
Religious Beliefs and Ritual Practices of the Rabha People

Mehmet MASATOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi, Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Dinler Tarihi Anabilim Dalı
Assistant Professor, Iğdır University, Faculty of Theology,
Department of the History of Religions, Iğdır / Türkiye
masatoglumehmet@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6373-8991>.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Makale İşlem Süreci / Article Processing

Geliş Tarihi / Date Received: 6 Ocak/January 2025 Kabul Tarihi / Date Accepted: 24 Haziran/June 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran/June 2025 Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/June

Atıf / Cite as

Masatoğlu, Mehmet. "Rabha Halkının İnanç Dünyası ve Ritüel Pratikleri". *Firat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/1 (Haziran 2025),1-15 .

DOI: <https://10.58568/firatilahiyat.1614360>

İntihal / Plagiarism

Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Mehmet Masatoğlu).

Yayıncı / Published by

Firat Üniversitesi/ Firat University

Lisans Bilgisi / License Information

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Religious Beliefs and Ritual Practices of the Rabha People

Abstract: The belief system of the Rabha people, an indigenous community in northeastern India, centers on nature-based beliefs, rituals, and social structures. This study examines the traditional religious and philosophical framework of the Rabha people, emphasizing their profound connection with nature and the central role these beliefs play in their societal life. Rooted in the sanctity of nature and ecological balance, this belief system shapes their way of life, agricultural practices, and social interactions. The Rabha religion is not merely a system of worship but also a symbol of social solidarity and a representation of a harmonious coexistence with nature. Adopting an analytical and critical approach, this study aims to understand the Rabha religious beliefs by exploring their historical and philosophical dimensions. The research delves into the rituals and spiritual practices of the Rabha people, analyzing how these elements influence their cultural identity and strengthen social cohesion. Employing ethnographic observations, oral histories, and a review of written sources, the study sheds light on the continuity and evolution of Rabha cultural and religious traditions. The religious structure of the Rabha community demonstrates a dynamic interaction with diverse cultural and religious influences, preserving and enriching their identity. Their prominent rituals reflect a profound spiritual bond with nature. For instance, offerings to Āya-Khoksi, the goddess of agriculture, are intended to ensure soil fertility, while prayers to Langa, the deity of rivers, and Hasong, the guardian of forests and wildlife, highlight their reverence for natural elements. These practices underscore the centrality of ecological harmony in Rabha spiritual and practical life. Central to their spiritual life is ancestor worship, which reinforces both individual connections to heritage and collective social harmony. Rituals honoring ancestors not only seek to appease their spirits but also serve as a means of fostering communal unity. The Rabha religion maintains a balance between benevolent deities and malevolent spirits, with practices aimed at ensuring protection from natural calamities or diseases believed to result from malevolent forces. Ritual sacrifices and ceremonies are integral to maintaining this balance, reflecting the community's emphasis on spiritual equilibrium. This study reveals the Rabha community's efforts to sustain their cultural identity amidst external influences, underscoring the critical role of oral traditions in transmitting their heritage. By understanding the Rabha religion as a way of life that integrates spiritual practices with ecological mindfulness, the research contributes to a deeper appreciation of their unique cultural and spiritual worldview. Beyond a belief system, the Rabha religion offers a model of sustainable living and a framework for enduring cultural continuity through harmonious interactions with nature. The Rabha people's religious beliefs and practices are intrinsically linked to their social and ecological context. Their spiritual framework prioritizes environmental stewardship, demonstrating how religious practices can guide sustainable interactions with natural resources. This approach not only fosters community resilience but also strengthens their cultural foundations in the face of external changes. The Rabha religion's integration of ecological consciousness with spiritual devotion illustrates a holistic model for cultural sustainability, where traditional practices adapt to changing circumstances while preserving core values. Through this exploration, the study highlights the Rabha religion's multifaceted role as a spiritual, social, and ecological system. It provides valuable insights into how indigenous belief systems can contribute to broader discussions on sustainability and cultural resilience. The Rabha religion's emphasis on balance—between nature and humanity, tradition and change—offers a compelling perspective for understanding the enduring interplay between spirituality and ecology in sustaining community identity.

Keywords: History of Religions, Rabha Religion, Indigenous Belief Systems, Ancestor Cult, Cultural Identity.

Rabha Halkının İnanç Dünyası ve Ritüel Pratikleri

Öz: Rabha Halkının inanç sistemi, Hindistan'ın kuzeydoğu bölgelerinde yaşayan Rabha kabilesinin doğa temelli inançları, ritüelleri ve toplumsal yapısına odaklanır. Çalışma, Rabha halkının geleneksel dini ve felsefi yapısını, doğayla olan derin bağları ve bu bağların toplumsal hayatlarındaki merkezi rolü üzerinden inceler. Doğanın kutsallığına ve ekolojik dengeye dayanan bu inanç sistemi, topluluğun yaşam tarzını, tarımsal uygulamalarını ve sosyal ilişkilerini biçimlendirir. Rabha dini, sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın bir sembolü ve doğayla uyum içinde sürekli bir varoluşun temsili olarak değerlendirilir. Bu çalışma, Rabha dini inancını anlamak için analitik ve eleştirel bir yaklaşım benimsemiş, hem tarihsel hem de felsefi boyutlarıyla topluluğun inanç sistemini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, Rabha halkının ritüelleri ve manevi pratikleri detaylı bir şekilde ele alınmış, bunların kültürel kimliklerini ve toplumsal dayanışmalarını nasıl şekillendirdiği çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, alanyazında mevcut olan etnografik verilerin analiz edilmesi, sözlü tarih çalışmalarının incelenmesi ve yazılı kaynakların değerlendirilmesi yoluyla geliştirilmiştir. Böylece, Rabha toplumunun dini ve kültürel devamlılığını nasıl sürdürdüğü açığa çıkarılmıştır. Rabha topluluğunun dini yapısı, çeşitli kültürel ve dini etkilerle esnek bir şekilde etkileşim kurarak kendi kimliğini korumuş ve zenginleşmiştir. Topluluğun özellikle öne çıkan ritüelleri, doğayla derin bir manevi bağı yansıtır. Doğanın kutsallığına inanç, tarımsal faaliyetlere odaklanan ritüellerde açıkça görülmektedir. Örneğin, Rabhalar, tarım tanrıçası Āya-Khoksi'ye adaklar sunarak toprağın verimliliğini sağlama amacı gütmektedir. Benzer şekilde, nehirler ve su kaynakları için Langa'ya dua edilirken, ormanların ve yabani yaşamın koruyucusu olarak Hasong'ı kutsal kabul ederler. Rabhalar, manevi dünya ile maddi dünyanın arasındaki dengenin korunmasına büyük önem atfetmektedir. Atalara tapınma, bu topluluğun dini ve kültürel yapısında merkezi bir rol oynamaktadır. Atalara sunulan adaklar ve yapılan ritüeller, hem bireylerin kökleriyle olan bağlarının güçlenmesine hem de toplumsal dayanışmanın pekişmesine olanak tanır. Ataların ruhlarını memnun etmeye yönelik törenler, Rabhalar için sadece bir dini uygulama değil, aynı zamanda bir sosyal uyum arayışını ifade eder. Rabha dini, iyi ve kötü tanrılar arasında bir denge üzerine kuruludur. Bu çerçevede, olumlu değerleri temsil eden iyi tanrılara dua edilerek refah ve mutluluk arayışı sürerken, kötü ruhlara karşı da belirli ayinler düzenlenerek topluluğun güvende kalması hedeflenir. Örneğin, doğal afetler ya da hastalıkların kötü ruhların etkisi olduğuna inanılan durumlarda, hayvan kurbanları veya ritüel uygulamaları bu etkilerin azaltılması amacıyla kullanılır. Bu dini pratikler, Rabha toplumu için manevi dengenin korunmasında kritik bir rol oynar. Bu araştırmanın temel amacı, Rabha halkının kültürel kimliğini koruma yöntemlerini ortaya koymak ve bu kimliğin dışsal dinamiklere rağmen nasıl direnç gösterdiğini anlamaktır. Rabhaların dini pratikleri, sözlü gelenekler aracılığıyla nesilden nesile aktarılmış, toplumsal ve kültürel bir hafıza oluşturmıştır. Rabha dini üzerine yapılan bu inceleme, topluluğun inanca dayalı kimliğini, toplumsal yaşamını ve doğa ile olan ilişkisini anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, Rabha dini, bir ibadet sistemi olmanın ötesinde, bireylerin toplumsal rolleri ve doğayla uyumlu bir yaşam tarzı sunarak topluluğun sürekliliğini sağlamaktadır. Rabhalar, dinlerini sadece bir ibadet sistemi olarak değil, aynı zamanda yaşam tarzı ve doğayla uyumlu bir varoluş çerçevesi olarak benimsemiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Rabha Dini, Yerli İnanç Sistemleri, Atalar Kültü, Kültürel Kimlik.

Giriş

Rabha dini, Hindistan'ın kuzeydoğusunda, özellikle Assam, Meghalaya ve Batı Bengal bölgelerinde yaşayan Rabha kabilesi tarafından benimsenen, doğayla derin bir bağ ve toplumsal birliktelik anlayışını içeren bir inanç sistemidir. Tibeto-Burman dil ailesine mensup olan Rabhalar, geleneksel olarak doğaya ve tarıma dayalı bir yaşam sürmektedirler. Bu nedenle Rabha dini, doğanın kutsallığına ve ekolojik dengeyi korumaya dayanan bir inanç yapısı sergilemektedir. Din, bu

topluluğun toplumsal değerlerini, kimliğini ve kültürel mirasını şekillendiren temel unsurlardan biridir.

Rabha terimi, bu topluluğun Assamlılar ve diğer dış gruplar tarafından bilinen ismidir; ancak yerel halk kendilerine “Rabatang” adını vermekte ve dillerini “Raba katha” olarak tanımlamaktadır. Rabhalar açısından, bu isimlendirmenin Assamca ve Bengalce kökenli yapay bir yapı taşıdığı ve yerel dile özgü bir kimlik tanımını yansıtmadığı düşünülmektedir.¹ Bu durum, Rabha kimliğinin yerel ve dış dünyada nasıl algılandığını ve temsil edildiğini anlamak açısından önem taşımaktadır. Erken dönem kaynaklarından biri olan Mirza Nathan’ın “*Baharistan-i-Ghaibi*” isimli eseri, Babür İmparatoru Cihangir’in (1605-1627) saltanatı döneminde Bengal, Koch (Cooch) Behar, Assam ve Bihar’ın tarihini anlatan bir kronolojidir ve Rabha terimine yer vermektedir. Rabha terimi, bilindiği kadarıyla en eski olarak bu eserde yer almakla birlikte, yazılı belgelerde geçmeden önce bile halk arasında kullanılmış olabileceğine dair önemli kanıtlar sunmaktadır.² Dilbilimsel açıdan Rabha dili, Tibeto-Burman dil ailesine mensup olup, kökeni Çin’deki Huang-Ho (Sarı Nehir) civarına dayanan daha geniş Sino-Tibet dil grubuyla ilişkilendirilmektedir.³ Rabhalar, Tibet’ten göç ederek özellikle Assam bölgesinde yerleşmiş ve bu süreçte yeni çevrelere uyum sağlarken dilsel ve kültürel kimliklerini korumuşlardır. Rajen Rabha, Rabhaları Pati, Rongdani, Maitori, Koccha, Dahari, Bitolia, Totla and Han olmak üzere sekiz alt gruba ayırmakta, Friend-Pereira ise bu kategoriye daha da ayrıntılandırarak Rabha topluluğunun iç sosyal yapısındaki çeşitliliklere işaret etmektedir.⁴

Rabhalar üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olsa da, bu topluluğun tarihini, kültürel özelliklerini anlamak amacıyla, özellikle İngiliz sömürge döneminde bazı etnografik kayıtlarda Rabhalara yer verilmiştir. Edward Tuite Dalton’un *Descriptive Ethnology of Bengal*⁵ ve Alan Playfair’in *The Garos*⁶ çalışmaları, Rabhaların kökenleri ve kültürel özelliklerine değinen önemli erken dönem kaynaklarıdır. Garo topluluğu üzerine yapılan çalışmalar, Rabhaların kökenlerine dair dolaylı bilgiler sunmaktadır, çünkü bu iki topluluk arasında kültürel ve coğrafi benzerlikler bulunmaktadır. Ayrıca George Abraham Grierson’un “Linguistic Survey of India”⁷ ve Bhuban Mohan Das’ın⁸ Rabha halkının etnik kökenine dair çalışmaları, bu kabileye dair önemli bilgiler sunmaktadır. Rabha halkının kökenlerine dair en eski kayıtlar, bu topluluğun bölgedeki diğer halklar, özellikle Bodo topluluklarıyla olan ilişkilerine dair bilgiler ortaya koymaktadır. Dalton, Rabhaları Kachari veya Bodo topluluklarıyla birlikte ele almış ve “Rabhalar ve Hajongların da Kachari ırkının dalları olduğunu ve Garo’larla bağlantılı olduklarını” belirtmiştir.⁹ Guybon Henry Damant (1880) Rabhaları Kachari-Koch alt ailesine dahil etmekte ve bu grup içinde Pati, Rangdoniya, Matrai ve Songga gibi alt bölümler bulunduğunu ifade etmektedir.¹⁰ Bu alt bölümlerden Matrai, ırkın en saf örnekleri olarak kabul edilmiştir.¹¹ William Robinson, Rabhaları Assam ovalarındaki çeşitli kabileler arasında sınıflandırmış

¹ Joseph Umbavu Varghese Joseph, *Rabha*, (Leiden: Brill, 2007), s.1.

² Mirza Nathan, *Baharistan-i-Ghaibi* çev. M. I. Borah, C II, (Madras: G. S. Press, 1936), s. 532.

³ Suniti Kumar Chatterji, *Kirāta-Jana-Krti The Indo Mongoloids: Their Contribution to the History and Culture of India*, (Kolkata: The Asiatic Society, 1951), s. 22-23

⁴ Rajen Rabha, *The Rabhas*, Guwahati: Anundoram Borooah Institute, 2002), s.2; J. E. Friend-Pereira, *The Rabhas* (Census of Assam – 1911). C III, Part 1, 1912 s. 142.

⁵ Edward Tuite Dalton, *Descriptive Ethnography of Bengal*. (Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing 1872).

⁶ Alan Playfair, *The Garos*. (London: David Nutt, 1909).

⁷ George Abraham Grierson, *Linguistic Survey of India*, (Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing, 1903).

⁸ Bhuban Mohan Das, *Ethnic affinities of the Rabha*, Gauhati: Dept. of Publication, 1960).

⁹ Edward Tuite Dalton, *Descriptive Ethnography of Bengal*, s. 86.

¹⁰ Guybon Henry Damant, “Notes on the locality and population of the tribes dwelling between the Brahmaputra and Ningthi rivers”, *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, 12 1880, s. 231.

¹¹ Guybon Henry Damant, “Notes on the locality and population of the tribes dwelling between the Brahmaputra and Ningthi rivers”, s. 234.

ve Kacharilerle yakından ilişkili olduklarını vurgulamıştır.¹² L. A. Waddel, Rabhaları “Kachari kabilesinin bir uzantısı” olarak tanımlamış ve bu topluluğun Hinduizm’in ince bir tabakasını benimsediğini belirtmiştir.¹³ Bu çalışmalar, Rabha halkının kökenlerinin Tibet ve Bhutan bölgesine dayandığını ve Assam ovalarına göç ettiklerini öne sürmektedir.

Benzer şekilde, Rabhaların kültürel ve edebi katkılarına ilişkin çalışmalar da büyük önem taşımaktadır. Rabha edebiyatı, geleneksel halk şiirlerinden modern yazılı eserlere kadar geniş bir yelpazeye sahiptir. Neeva Rani Phukan’ın *Rabha Litterateurs and Their Literary Contribution: A Critical Study* çalışmasında belirtildiği gibi, Rabha yazarlarının Assam edebiyatına yaptığı katkılar ile kendi dillerinde ürettikleri edebi eserler son derece değerlidir.¹⁴ Phukan, özellikle Rabha yazarlarının kendi kültürel değerlerini ve kimliklerini yansıtan yaratıcı eserlerini vurgulamaktadır. Rabha edebiyatında, lirik şiirler, kısa öyküler, tiyatro eserleri ve eleştirel yazılar gibi çeşitli türlerde zengin bir miras bulunmaktadır. Bu edebi katkılar, Rabha halkının kimliğini koruma ve ifade etme sürecine katkı sağlamaktadır.

Söz konusu Rabha dini olduğunda, doğaüstü varlıklarla derin bir iletişim kurmayı amaçlayan ritüeller, şenlikler ve tapınma uygulamalarını içeren bir inanç olduğu söylenebilir. Buna karşın, Rabhalar üzerine yapılan dinî ve felsefi incelemeler oldukça sınırlıdır. Bu araştırma, Rabha halkının dini düşüncelerini, ritüellerini ve toplumsal değerlerini derinlemesine analiz ederek, bu topluluğun kültürel kimliğini ve dünya görüşünü anlamayı amaçlamaktadır. Rabhalar, en yüce tanrı olarak kabul ettikleri *Rishi*¹⁵ ve ona bağlı diğer tanrılar ve tanrıçalara saygı göstermektedir. Bu inanç sistemi, Rabha halkının yaşam biçimini, tarımsal faaliyetlerini ve toplumsal ilişkilerini şekillendirerek, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerine rehberlik etmektedir. Rabha dini, doğaya dayalı inanç sistemleri ve topluluğun kültürel belleğinde yer eden ritüeller aracılığıyla toplumsal yaşamı şekillendirir. Bu inanç yapısı, bireylerin sadece manevi yaşamını değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerini de belirleyen bir çerçeve sunar. Rabha halkının din ve kültürel pratiklerine yönelik eleştirel bir inceleme, bu topluluğun kimliğinin tarihsel süreçte nasıl şekillendiğini ve bu kimliğin günümüzde nasıl korunduğunu anlamamıza katkı sağlar. Dolayısıyla, Rabha dini, animist öğeler içermekle birlikte, yalnızca bir inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi, kültürel dayanıklılık ve toplumsal dayanışmanın bir sembolü olarak varlığını devam ettirmektedir.

1. Kabile Dini

Kuzeydoğu Hindistan’ın kabile dinleri, toplulukların yaşam biçimleri ve doğa ile kurdukları köklü ilişki temelinde şekillenmiştir. Bu bölgedeki kabile dinleri, doğaüstü güçlere duyulan inanç ve bu güçlerin bireysel ve toplumsal yaşam üzerindeki etkisi üzerine inşa edilmiş olup ritüeller, şenlikler ve atalara tapma gibi uygulamalarla kendini gösteren kompleks bir yapıya sahiptir. Edward Tylor (1832-1917), kabile dinlerini “animist” olarak tanımlamış ve bu dinlerin, doğanın her bir unsurunun ruh taşıdığı inancına dayandığını vurgulamıştır.¹⁶ Bu bağlamda, -kabile dinleri, insan ve doğa arasındaki derin bağların ve doğa fenomenlerinin kutsallığına yönelik ruhani bir yaklaşımla şekillenmiştir. Bu ilişkiler, kabilelerin sadece doğayla olan pratik etkileşimlerinde değil aynı zamanda toplumsal düzen ve kimliklerinin korunmasında da belirleyici bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Kuzeydoğu Hindistan’daki kabile topluluklarının dinleri genellikle yazılı bir geleneğe

¹² William Robinson, *A Descriptive Account of Assam*, (Calcutta: Thomas Company, 1849), s. 216

¹³ L. A. Waddel, “The Tribes of the Brahmaputra Valley”, *The Journal of the Asiatic Society of Bengal* 69/III, s. 65.

¹⁴ Neeva Rani Phukan, *Rabha Litterateurs and Their Literary Contribution a Critical Study*, (Guwahati: Gauhati University Press, 2008), s. 234.

¹⁵ Hinduizm’de yer alan Rishilerle karıştırmamak gerekir. Rishi, Hinduizm’de Vedalar döneminde tanrıdan ilahi ilham alarak dini ve felsefi bilgiler geliştiren, bilgelik ve kehanet sahibi olan kişilere verilen isimdir. Sanskrit dilinde “görme” veya “kehanet” anlamına gelen “rish” kökünden türetilen bu terim, Tanrı’nın bilgilerini insanlara ileten, kutsal metinleri oluşturan kişilere denilmektedir. Monier Williams, *A Sanskrit-English Dictionary*, (Delhi: Motilal Banarsidass, 1963), s. 226-227.

¹⁶ Edward Tylor, *Primitive Culture*, (New York: J.P. Putnum’s Sons, 1920), s. 417.

dayanmamakta ve sözlü olarak nesiller boyu aktarılmaktadır. Bu dinler, topluluğun tüm üyelerini kapsayıcı bir nitelik taşır ve kültürel belleği canlı tutma işlevi görmektedir. Galloway, dini “insanın kendini aşan bir güce olan inancı ve bu inanç sayesinde duygusal ihtiyaçlarını karşılayıp yaşamına istikrar kazandırması” olarak tanımlamaktadır.¹⁷ Bu tanım, kabile dinlerinin toplumsal ve bireysel yaşamda nasıl merkezi bir konumda yer aldığını ve doğa üzerindeki tanrısal gücün köy ve topluluk yaşamındaki önemini anlamaya olanak tanır. Ayrıca, Rabha dininde sıkça görülen doğaüstü varlıklarla kurulan ritüel ve ibadet ilişkisini açıklamak açısından da önemli bir çerçeve sunar. Rabhalara göre doğa yalnızca fiziksel değil ruhani güce de sahip bir varlıktır.¹⁸ Bu tür bir dini anlayış, topluluğun manevi ve sosyal uyumunun sağlanmasında kritik bir rol oynar ve aynı zamanda toplumsal dayanışma ile kültürel kimliğin korunmasında hayati bir işlev üstlenir.

Kabile dinlerinde tanrı kavramı, genellikle yaratıcı ve koruyucu bir figür olarak karşımıza çıkar. Çoğu kabilede, Tanrı, doğanın farklı unsurlarında kendini gösteren bir güç olarak algılanır. Doğaüstü varlıklar, köyün sağlığını, bereketini ve doğa olaylarını koruyucu niteliktedir. Rabha dini, doğanın çeşitli yönleri ile bağlantılı birden fazla tanrıya ve tanrıçaya tapınmayı içerir. Bu tanrılar, fırtınalar, sel ya da kuraklık gibi doğal olayları kontrol eden varlıklardır ve bu varlıkların memnun edilmesi, topluluğun refahı için elzemdir.¹⁹ Bu çerçevede, Rabha dinine göre doğa ile olan ilişki sadece fiziksel değil aynı zamanda metafiziksel bir bağ niteliğindedir. Bu metafiziksel bağ, doğanın her yönünün kutsallığına duyulan inançla birleşir ve böylece topluluğun manevi dünyasının temel yapı taşı oluşturur.

Tylor, ilkel dinleri “ruhani varlıklara inanç” olarak tanımlamış ve bu inancı, kabile dinlerinin evrensel bir niteliği olarak kabul etmiştir.²⁰ Tylor’ın tanımı, Rabha dini ve diğer kabile dinlerindeki animizm inancının, doğanın her unsurunun bir ruh taşıdığı anlayışının temelini oluşturur. Animizm, bu toplumların yaşamında yalnızca bir inanç değil, aynı zamanda doğa ile olan etkileşimlerinde rehberlik eden bir yaşam felsefesidir. Rabha topluluğunda bu inanç, doğanın her unsuruna yönelik derin bir saygı ve bu unsurların kutsal kabul edilmesini içerir; bu saygı, onların doğayla kurdukları ekolojik dengeyi ve toplumsal ilişkilerindeki harmoniyi belirlemektedir.²¹ Animizmin bu işlevi, kabilelerin doğayla bütünleşmiş bir yaşam sürmelerine olanak tanır ve aynı zamanda doğaya zarar vermeden sürdürülebilir bir varoluş biçimi geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.

Animizm, Kuzeydoğu Hindistan’daki kabile dinlerinin en belirgin özelliklerinden biridir. Animizm, doğada bulunan her şeyin bir ruh veya can taşıdığına inanmayı ifade eder ve bu inanç, taşlar, ağaçlar, nehirler gibi doğal unsurlara derin bir saygı beraberinde getirir.²² Bu inanç, kabilelerin doğayla ilişkilerinde ekolojik bir denge oluşturur ve doğayı kutsal bir bütün olarak kabul etmelerini sağlar. Rabha kabilesi, bu anlayışı benimseyerek doğanın her parçasını kutsal bir varlık olarak kabul eder²³ ve bu kutsallık, topluluğun ritüel pratiklerinde ve manevi yaşamında merkezî bir yer tutar. Bu ritüeller, Rabha halkının doğaya olan bağlılığını ve bu bağlılığı toplumsal dayanışma ile birleştirme çabasını ifade etmektedir.²⁴ Doğayla, bu kabileler için yalnızca yaşamsal bir kaynak değil

¹⁷ George Galloway, *The Philosophy of Religion*, (Edinburgh: T&T Clark, 1914), s. 184.

¹⁸ Phukana Candra Basumatāri, *The Rabha Tribe of North-East India Bengal and Bangladesh*, (New Delhi Mittal Publications, 2010), s. 27.

¹⁹ R. Singh, *Tribal Beliefs, Practices and Insurrections*, (New Delhi: Anmol Publications, 2004), s. 82.

²⁰ Edward Tylor, *Primitive Culture*, s. 417.

²¹ Amal Kumar Das, M. K. Raha, *The Rabhas of West Bengal*, (Calcutta: Government of West Bengal, 1967), s. 13.

²² Edward Tylor, *Anthropology: An introduction to the study of Man and Civilization*, (London: Macmillan Co, 1881), s. 46.

²³ Doğada bulunan her şeyin bir ruhu olduğu inancı Ural topluluklarının neredeyse tamamında görülmektedir. Mehmet Mustafa Erkal, “Samilerin (Laponların) Kimlikleri ve Kültürleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dini Araştırmalar* 67 (20 Aralık 2024), 1,16. bk. Mehmet Mustafa Erkal, “Estonların Geleneksel İnanışları Üzerine”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (30 Kasım 2024), 912.

²⁴ Chinmayi Sarma, “Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India”, *Indigenous Knowledge and Mental Health*, ed. David Danto, Masood Zangeneh Springer s. 60.

aynı zamanda manevi rehberdir; bu nedenle doğanın korunması, dinî ve ahlaki bir yükümlülük olarak kabul edilmektedir.

Rabha dini, aynı zamanda doğaüstü varlıklar ve bu varlıkların toplum üzerindeki etkileri üzerine kurulmuş bir inanç sistemidir. Bu inanç sistemi, doğa ve insan arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya ve bu ilişkinin sürekliliğini sağlamaya yönelik ritüel pratikleri içerir. Örneğin, köy rahipleri tarafından gerçekleştirilen ritüeller, topluluğun refahını, bereketini ve doğal afetlerden korunmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır.²⁵ Rabha toplumunda bu rahipler “deori” olarak adlandırılır ve topluluk adına tanrıları memnun etmek için adaklar sunarlar.²⁶ Bu rahipler, toplumsal ve manevi düzenin korunmasında önemli bir rol oynar; bu roller, Rabha toplumunun kültürel ve dini yapısının sürekliliğini sağlamada merkezi bir öneme sahiptir.²⁷ Rahipler aynı zamanda, topluluğun doğa ile uyumunu ve tanrılarla olan ilişkisini düzenleyerek hem bireylerin manevi huzurunu hem de topluluğun refahını gözetirler. Bu pratikler, dini otoritenin ve toplumsal düzenin korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. Rabha toplumunun dinî yaşamı, aynı zamanda doğanın döngüleri ve mevsimsel değişimlerle de yakından ilişkilidir. Ritüel pratikler, topluluğun mevsimsel değişimlere uyum sağlamasını kolaylaştırır ve bu süreçte bireylerin toplumsal rollerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.²⁸ Örneğin, tarım faaliyetlerine yönelik yapılan ritüeller, doğanın bereketini artırmayı ve topluluğun refahını sağlamayı amaçlar. Bu ritüeller, aynı zamanda bireylerin doğa ile olan bağlarını güçlendirir ve onların topluluk içindeki konumlarını pekiştirir. Bu durum, Rabha toplumunda dinin, sadece bir inanç sistemi olmanın ötesinde, toplumsal yaşamı düzenleyen ve bireylerin toplulukla bütünleşmesini sağlayan bir araç olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

2. Atalar Kültü

Rabha toplumunda atalara tapınma, dini inançların ve pratiklerin önemli bir parçasıdır. Atalar, topluluğun hem tarihsel hafızasında hem de manevi yaşamında merkezde yer alır. Atalara tapınma sadece Rabha toplumunda değil Hindistan’daki Nagalar²⁹ ve Dimasa³⁰ gibi diğer kabilelerde de yaygın bir inanıştır. Rabhalar için atalar, yalnızca geçmişle bağlantı kurmanın bir yolu değil aynı zamanda refahın, bereketin ve topluluğun sağlığının sürdürülebilmesi için aktif olarak varlık gösteren ruhani varlıklardır.³¹ Atalara tapınma ritüelleri, Rabha toplumunun sosyal yapısını ve manevi dengesini koruma amacını taşımakta ve bu ritüeller, Rabha toplumunun gelecek nesillerine manevi bir köprü oluşturarak aktarılmaktadır.

Rabha ataları, çeşitli festivaller ve ritüellerde onurlandırılır ve bu ritüellerin amacı, ataların ruhlarını memnun etmek ve onların hayır dualarını almaktır. Bu bağlamda, “*māi-pidaan-sakaal*”³² gibi törenler, ataların ruhlarının topluluk içindeki varlıklarını devam ettirdiklerine dair güçlü bir inancı yansıtır ve bu törenlerde, atalara yiyecek, içecek ve diğer sunular sunulur ve bu adaklar, onların ruhlarının memnuniyetini kazanarak topluluğa koruma sağlamayı amaçlar.³³ Rabhalar,

²⁵ Amal Kumar Das, M. K. Raha, *The Rabhas of West Bengal*, s. 73.

²⁶ Mandira Bhagawati, . “Indigenised Hindu, The Deori of Assam and their Midiku”, *The Routledge Handbook of Tribe and Religions in India: Contemporary Readings on Spirituality, Belief and Identity* ed. Maguni Charan Behera, (London: Taylor & Francis, 2024), s. 374.

²⁷ Das, Raha, *The Rabhas of West Bengal*, s. 74.

²⁸ Kamei Samson, “Social Identity of an Ancestral Religious Group: A Study of the Hamai People in Northeast India”, *Social Change*, 51/4, 2021, s. 541.

²⁹ Braj Bhari Kumar, *Naga Identity*, (New Delhi: Concept Publishing, 2005).

³⁰ Monali Longmailai, *Studies on Dimasa History, Language and Culture*, (New Delhi: DVS Publishers, 2017).

³¹ Chinmayi Sarma, “Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India”, s. 50.

³² Annenin (doğanın) sevgisiyle korunan topluluk veya kutsal toprakla paylaşım ritüeli anlamına gelmektedir.

³³ S. K. Pal, “The Rabha Customary Law in Transition: From Matriline to Patriline”, *Tribal Ethnography Customary Law and Change*, Ed. K. S. Singh, (New Delhi: Concept Publishing Company, 1993), s. 109.

ataların ruhlarının her an kendileriyle birlikte olduğuna ve günlük yaşamın her alanında etkili olduğuna inanır.³⁴ Bu inanç, topluluk içinde güçlü bir bağ ve manevi süreklilik yaratmaktadır.

Atalara tapınma, Rabha dini yaşamının temel unsurlarından biridir ve bu uygulama, topluluğun geçmişle olan bağını canlı tutar.³⁵ Bu ritüel pratikler, bireylerin hem kendi köklerine olan bağlılıklarını ifade etmelerine hem de topluluk içinde birlik ve dayanışmayı pekiştirmelerine yardımcı olur ve ataların ruhları, sadece bireysel düzeyde değil, topluluk düzeyinde de bir rehberlik kaynağı olarak kabul edilir.³⁶ Rabhalar, atalarının bilgeliğine ve koruyucu gücüne olan inançlarını sürdürerek, onların topluluk üzerindeki etkisinin kuşaklar boyunca devam ettiğine inanırlar.³⁷ Bu inanç ve uygulamalar, Rabha kültürünün devamlılığını sağlamanın yanı sıra, topluluğun ortak değerlerini ve kimliğini korumada merkezi bir rol oynamaktadır.

Rabha toplumunda atalara tapınmanın önemli bir işlevi de bu tapınma yoluyla topluluğun manevi ve sosyal dengesini sürdürmektir.³⁸ Böylelikle ataların ruhlarına gösterilen saygı, topluluk üyeleri arasındaki dayanışma duygusunu güçlendirir ve bireylerin birbirlerine olan bağlılıklarını artırmaktadır. Atalara sunulan adaklar, geçmişin bilgeliğini ve maneviyatını bugüne taşıyan semboller olarak toplumsal yaşamda yerini alır. Bu tapınma pratikleri, Rabha toplumunun varoluşsal gerçekliğini anlamlandırmasında ve kendi kültürel kimliğini korumasında merkezi bir rol oynar. Ataların varlığı, topluluk üyelerine rehberlik ederken, Rabha toplumunun kültürel ve dini yapısının sürekliliğini de sağlamaktadır.³⁹ Bu bağlamda, atalara tapınma, yalnızca dini bir ritüel değil, aynı zamanda topluluğun ortak hafızasını ve değerlerini⁴⁰ geleceğe taşıyan bir köprü görevi görmektedir.

3. Tanrı Anlayışı

Rabha dini, toplumun hem iyi hem de kötü ilahi varlıklarla etkileşim halinde olduğu zengin bir mitolojiye sahiptir. Rabha toplumunda iyi tanrılar, genellikle doğurganlık, bereket, aile huzuru ve sağlık gibi olumlu değerlerle ilişkilendirilirken, kötü tanrılar hastalık, kıskançlık ve doğal felaketlerin kaynağı olarak kabul edilir. Bu iyi ve kötü tanrıların dengesi, Rabha toplumunun manevi yaşamında merkezi bir rol oynar ve topluluğun doğa ve doğaüstü ile olan ilişkisini şekillendirmektedir.

Rabhaların tanrı anlayışı, animistik unsurlar ve çok tanrılı bir yapıyla şekillenmiştir. Rabha toplumunda hem cansız nesnelere hem de doğa olaylarına ruhsal bir boyut yüklenmesiyle kendini göstermektedir. Bu kapsamda, Rabhaların inancına göre taşlar, ağaçlar, hayvanlar gibi inorganik varlıkların bile bir ruhu olduğuna inanılır ve bu varlıkların ruhlarına büyük bir saygı gösterilir.⁴¹ Bu durum, bazen bu varlıkların öfkesinden korunmak amacıyla korku dolu ritüellerin gerçekleştirilmesini dahi gerektirir.⁴² Taşlar ve ağaçlar gibi cansız varlıklar, Rabhalar için yalnızca maddi nesneler değil, aynı zamanda ruhani bir bağlantının temsilcileridir.

Rabhalar ayrıca yüce bir varlık olan “*Rishi*”ye de inanırlar ve Rishi, evrenin yaratıcısı ve sürdürücüsü olarak kabul edilen en yüce tanrıdır.⁴³ Bu tanrı, Rabha halkının inancında oldukça

³⁴ G. C. Sharma Thakur, *Selected Essays on Tribes and Castes of Assam*, (Jawaharnagar: Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, 2007), s. 181.

³⁵ Rajen Rabha, *The Rabhas*, (Guwahati: Anundoram Borooah Institute 2022), s. 31.

³⁶ Rajen Rabha, *The Rabhas*, Anundoram Borooah Institute, s.33.

³⁷ G. C. Sharma Thakur, *Selected Essays on Tribes and Castes of Assam*, s. 181.

³⁸ Rajen Rabha, *The Rabhas*, s. 38.

³⁹ Rajen Rabha, *The Rabhas*, s. 41.

⁴⁰ Rabhalarda görülen atalar kültürünün bir benzeri Çuvaşlarda ve Soyotlarda da görülmektedir. Durmuş Arık, *Hristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar)* (Dışkapı-Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 2005), 177. Mehmet Mustafa Erkal, “Soyot Türklerinin İnanışları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 6/12 (20 Temmuz 2024), 761-762.

⁴¹ Amal Kumar Das, M. K. Raha, *The Rabhas of West Bengal*, s. 13.

⁴² Rajen Rabha, *The Rabhas*, s. 32.

⁴³ Rajen Rabha, *The Rabhas*, s. 45.

merkezi bir konuma sahiptir.⁴⁴ Rishi'nin yanı sıra, birçok daha küçük tanrı ve ruh da bulunur ve bu varlıklar Rishi'ye bağlı olarak evrendeki işleyişi sürdürürler.⁴⁵ Rishi, aynı zamanda "*Mama-Sipu-Darmang*" olarak da bilinir ve her önemli sosyal ve dini törende Rabhalar tarafından tapınılır.⁴⁶ Rabha inancına göre Rishi, evrenin düzenini sağlayan, her şeyi gören ve her yerde olan bir varlıktır. Onun, Rabhaların manevi yaşamındaki rolü çok büyüktür; tüm dualar ve ritüeller öncelikle ona sunulur.⁴⁷ Rishi'ye duyulan bu derin inanç, topluluğun yalnızca dini yaşamını değil, aynı zamanda sosyal yapısını ve kültürel değerlerini şekillendiren bir unsurdur. Bu inanç, Rabhaların evrenle ve birbirleriyle kurdukları manevi bağın temelini oluşturur.

Rabha toplumunun tanrı anlayışında ilahi varlıkların cinsiyeti ve belirgin fiziksel formları yoktur. Rabha inancında tanrılar ve tanrıçaların herhangi bir şekle bürünebileceğine inanılır; bu nedenle Rabhalar, putlara tapınmak yerine tanrılar ve tanrıçaların sembolik temsilleri olarak kabul edilen "Ronzumuk" adlı özel taşlara tapınır. Bu taşlar, tanrıların ilk formu olarak görülmekte olup, bir efsaneye göre, genç bir kızın balık ağıyla bulduğu ve rüyasında ışık saçtığını gördüğü bir taş, bu tapınma geleneğinin başlangıcını oluşturmuştur.⁴⁸ Bu durum, Rishi'nin veya diğer tanrıların herhangi bir formda tezahür edebileceğine dair güçlü bir inancı yansıtmaktadır.

Rabha dini, toplumun refahını, doğanın cömertliğini ve topluluğun sosyal uyumunu sağlama amacı güder. Tarımın ve bereketin tanrıçası olarak bilinen Āya-Khoksi, toprağın verimliliği için adaklar sunulan önemli bir figürdür.⁴⁹ Rontuk ise ev içi refah ve huzurun koruyucusu olarak Rabhaların günlük yaşamında önemli bir yere sahiptir.⁵⁰ Ormanların ve yabani yaşamın koruyucusu olan Hasong, sürdürülebilir avcılığın ve doğanın dengede tutulmasının sembolüdür.⁵¹ Su kaynaklarının tanrısı Langa, nehirlerin ve sulak alanların bereketini korur ve Rabhalar, su kaynaklarının temizliği ve bolluğu için ona dua ederler.⁵² Sağlık ve şifa tanrısı olarak bilinen Darmang, Rabhalar için hastalık ve salgınlarla mücadelede bir umut kaynağıdır.⁵³ Jagar veya Kali ise adaletin ve düzenin sembolüdür ve topluluk içinde haksızlığa uğrayanların korunması amacıyla ona başvurulmaktadır.⁵⁴ Toplumsal ilişkilerin güçlenmesini ve kardeşlik bağlarının korunmasını sağlayan Khelaram Thakur, topluluk üyelerinin birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren ritüellerde yer almaktadır.

Rabhalar, inanç sistemlerinin merkezinde sadece iyi niyetli tanrıları değil, aynı zamanda kötücül ruhları ve tanrıları da barındırırlar. Bu kötücül varlıkların, hastalık, felaket ve toplumsal uyumsuzluk gibi olumsuz olaylarla ilişkili olduğuna inanılır.⁵⁵ Rabha toplumu, bu varlıkların kötü etkilerinden korunabilmek için belirli ritüeller ve ayinler düzenlerler. Bu kötücül ruhlara, toplumun manevi dengesini ve güvenliğini tehdit eden unsurlar olarak görülür ve bu nedenle düzenlenen ayinlerle yatıştırılmaları hayati önemdedir.⁵⁶ Rabhalar, bu kötücül varlıkları yatıştırmak için genellikle hayvan

⁴⁴ Kabir Ahmed, "A Study of Ritual and Social Control: An Analysis of Religious Practices among the Rabha Community of North Bengal in West Bengal", *Think India Journal*, C. 22/14, s. 9442.

⁴⁵ Subhankar Roy, Pinak Tarafdar, "Worshipping of Goddess Rountuk: An Explorative Study on the Traditional Health Care Practices among the Rabhas of West Bengal", *Journal of the Indian Anthropological Society*, 52/3, 2017.

⁴⁶ Bhupen Rabha, "Ritual Hymns and World View of the Totola Rabhas of Kataligaon", *IRA-International Journal of Management & Social Sciences*, 16/1 2020, s. 98.

⁴⁷ B. C. Allen, *Assam District Gazetteer, C 3*, (Delhi: Manash Publisher, 1903), s. 230.

⁴⁸ Rebati Mohan Saha, *The Cultural Heritage of the Rabhas: An Important Section of the Indo-Mongoloids of the North-Eastern India*, (Calcutta: Anjali Publications, 2020), s. 131.

⁴⁹ Moni Rabha, *Costomary Law and Panal Code of the Rabhas*, (Dudhnoi: Bontho Library, 2007), s. 45.

⁵⁰ S. K. Pal, "The Rabha Customary Law in Transition: From Matrilini to Patrilini", s. 104.

⁵¹ Moni Rabha, *Costomary Law and Panal Code of the Rabhas*, s. 61.

⁵² Moni Rabha, *Costomary Law and Panal Code of the Rabhas*, s. 69.

⁵³ Chinmayi Sarma, "Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India" s. 58.

⁵⁴ Nilpadmini Rabha, *The Rabha: A Traditional Society in Modern-Day India*, (Ontario: Occam Academic Press, 2020), s. 98.

⁵⁵ Nilpadmini Rabha, *The Rabha: A Traditional Society in Modern-Day India*, s. 65.

⁵⁶ Phukana Candra Basumatāri, *The Rabha Tribe of North-East India Bengal and Bangladesh*, s. 58.

kurbanları ve diğer ritüel uygulamaları kullanırlar. Bu ritüeller, her ruhun farklı özelliklerine ve getirdiği olumsuzluklara bağlı olarak çeşitlilik gösterir. “*Bāi-Ma-bā*”, bu ruhlardan biri olup gebelik sırasında karın ağrısına, düşük riskine ve diğer benzeri sorunlara neden olur dolayısıyla bu ruhun etkilerini azaltmak ve gebelikte sağlığı korumak amacıyla, genellikle bir erkek ördek kurban edilir ve bu ayın su kenarında veya köy dışında yapılır.⁵⁷ “*Hudumba Bāi*” ise eklem ağrılarına neden olan bir ruhtur. Bu ruhun etkilerini yatıştırmak için siyah bir erkek keçi kurban edilir ve ayın köy dışında gerçekleştirilir.⁵⁸ Benzer şekilde, “*Jhakua Bāi*” vücut ağrılarına neden olur ve bu ruhun öfkesini yatıştırmak için sekiz taze tavuk, bir keçi, bir domuz, bir kaplumbağa ve iki tavuk yumurtası kurban edilerek ayın düzenlenir.⁵⁹ Her ruhun kendine özgü bir karakteri ve etkisi vardır ve bu nedenle her birine özel ritüellerle yaklaşılması gerekmektedir. Ayrıca, bu kötü ruhların belirli doğa olaylarıyla ilişkili olduğuna inanılır. Örneğin, “*Bakhra Bāi*” adı verilen ruh, vücut yaralarına neden olur ve bu ruhun etkilerini hafifletmek için hastalığın belirlendiği anda bir domuzun ormanda ve su kenarında kurban edilmesi gerekir.⁶⁰ Rabha topluluğunun bu kötü ruhlarla ilgili inancı, onlara derin bir saygı ve korku duymalarından kaynaklanır. Bilimsel olarak hastalıkların mikroplardan veya hijyen eksikliğinden kaynaklandığı bilinmekle birlikte, bazen açıklanamayan durumlar bu tür kötü ruhlara olan inancı güçlendirebilir.⁶¹ Bu inanç, topluluğun manevi dengesini koruma amacı taşıırken aynı zamanda bu ruhsal güçlere karşı duyulan derin saygıyı ve korkuyu yansıtır. Rabhalar için bu tür inanç ve ritüeller, sadece manevi bir görev değil, aynı zamanda topluluklarının sağlığını ve güvenliğini koruma aracıdır.

Rabha dini, bu iyi ve kötü tanrıların bir dengesi üzerine kuruludur. Bu denge, topluluğun doğayla uyum içinde yaşamasını ve manevi dengenin korunmasını amaçlar. İyi tanrılara yapılan adaklar ve dualar, Rabha halkının refahını ve mutluluğunu sağlarken, kötü ruhlara karşı gerçekleştirilen ritüeller ise topluluğun güvende kalmasını ve olumsuz etkilerden korunmasını hedefler. Bu inanç sistemi, Rabhaların doğa ve doğaüstü arasındaki ilişkiyi sürdürülebilir bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyan karmaşık bir dini yapı sunmaktadır.

4. Sözlü Gelenek ve Kutsal Sembol

Rabha toplumunun kültürel yapısının korunmasında, sözlü gelenekler ve pratik uygulamalar oldukça merkezi bir rol oynamaktadır. Yazılı belgelerin sınırlı olduğu ya da bulunmadığı toplumlarda, sözlü gelenekler, kültürel değerlerin, inançların ve pratiklerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Bu durum, yalnızca Rabha topluluğuna özgü olmayıp, dünya genelinde pek çok yerli kültürde gözlemlenen evrensel bir özelliktir. Khasanah ve diğerleri, sözlü geleneklerin kolektif hafızayı ve toplumsal değerleri içerdiğini, bu sayede yazılı belgelere ihtiyaç duymaksızın bilginin aktarılmasını sağladığını belirtir.⁶² Benzer şekilde, Suraya ve diğer araştırmacılar, sözlü geleneklerin kültürel ifadenin yapısal bir unsuru olarak süreklilik sağladığını vurgulamaktadır.⁶³

⁵⁷ Chinmayi Sarma, “Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India” s. 52.

⁵⁸ Chinmayi Sarma, “Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India” s. 53.

⁵⁹ Rebati Mohan Saha, *The Cultural Heritage of the Rabhas: An Important Section of the Indo-Mongoloids of the North-Eastern India*, (Calcutta: Anjali Publications, 2020), s. 152-154.

⁶⁰ Rebati Mohan Saha, *The Cultural Heritage of the Rabhas: An Important Section of the Indo-Mongoloids of the North-Eastern India*, s. 156.

⁶¹ Nilpadmini Rabha, *The Rabha: A Traditional Society in Modern-Day India*, Occam Academic Press, s. 85.

⁶² Khasanah, Sri Endah Ismatul, Tabiati, Khilmi Mauliddian, “Form, Function, and Meaning of Bebasan: The Orality of the Samin in Bojonegoro”, *Lingua Cultura*, 16/1, 75-81.

⁶³ Suraya, Rahmat Sewa, A. Ngurah Anom Kumbara, Gde Pujaastawa, Ni Made Wiasti, La Ode Topo Jers, “Function of haroa oral tradition practices in religious life towards muna society”, *International Journal of Linguistics Literature and Culture*, 2020, 6/2, 67-76.

Rabha dininin aktarımı da esasen sözlü gelenekler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Yazısız kültürlerde tarih, kültürel kimlik ve dini inançların korunması, bu tür yöntemlerle mümkündür.⁶⁴ Rabha dini açısından bu yöntem, modern dünyanın hızlı değişimlerine rağmen topluluğun manevi ve kültürel kimliğini muhafaza etmeye olanak tanır. Asamoah-Poku'nun Gana folkloruna yönelik çalışması, anlatı ve hikâye anlatımının, nesiller arası ilişkileri güçlendiren ve kültürel bağları pekiştiren bir araç olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵ Benzer biçimde, Rabha topluluğunda sözlü anlatılar, toplumsal normların ve değerlerin içselleştirilmesine katkıda bulunur ve bu anlamda önemli bir sosyo-kültürel işlev görür.

Rabha dininin temel kavramlarından biri olan "Niyom palikai" veya "Dhorom thekenge rasamkai"⁶⁶ tanrısal kanunun sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Rabha topluluğu için "Dharom" ya da ilahi kanun (*sanskrit* Dharma), bu dünyada, "Há" (toprak veya yer) üzerinde yaşamı sürdürebilmek ve Tanrı ile uyum içinde bir yaşam kurabilmek için temel bir unsur olarak kabul edilir. Bu tanrısal kanun ebedi ve zamansız olarak tanımlanmakta, Tanrı tarafından emredilmiş olup nesiller boyunca sözlü olarak aktarılmaktadır. Bu bağlamda, Rabha dini, sadece inananları değil, aynı zamanda yaratılmışları ve ataları da kapsayan bütünsel bir yapı olarak ele alınmaktadır.

Rabha dini inançlarında kutsal semboller de önemli bir yere sahiptir. Bu semboller, topluluğun doğa ile kurduğu sembolik bağı güçlendirirken, dini ritüellerde merkezi bir rol oynar. Örneğin, "Ronzumuk" olarak bilinen kutsal taş, Tanrı Rishi'nin bir kız çocuğuna rüya aracılığıyla görünmesi sonucu kutsiyet kazanmış ve Rabha ritüellerinde önemli bir sembol haline gelmiştir.⁶⁷ "Ron" kelimesi "rongkho" yani "taş" kelimesinden türetilirken, "zumuk" ise "rüya" anlamına gelmektedir.⁶⁸ Bu kutsal taş, Tanrı Rishi'nin fiziksel dünyadaki varlığını simgeleyen ve dini ritüellerde merkezi bir role sahip olan sembolik bir unsurdur. Bordoloi ve Gohain, taşların kutsallığının yalnızca Rabhalar arasında değil, Güneydoğu Asya'daki pek çok yerli toplulukta da görüldüğünü belirtmekte, bu taşların ilahi gücün somutlaşmış hali olarak kabul edildiğini ifade etmektedir.⁶⁹ Bu semboller, topluluğun doğa ile olan ilişkisini ve dini inançlarını somut bir şekilde yansıtarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde manevi bir bağ kurmaya hizmet etmektedir.

5. Ayin, Ritüel, Örf ve Adet

Rabha topluluğunun dini inançları, çeşitli ayin ve ritüellerle şekillenmiştir ve bu ritüeller, topluluğun kültürel kimliği ile sosyal yapısının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Rabhalar, doğanın ve ilahi gücün birbiriyle iç içe geçtiği bir dünya görüşüne sahiptir ve bu anlayış, dini pratiklerine de yansımaktadır. Ayinler, Rabha dini inançlarının dinamik yönünü temsil eder ve topluluğun manevi dengesini koruma amacını taşır. Ralph Ross ve Ernest Van Den Haag'ın da belirttiği gibi, ayinler dinin bir dışavurumu olup, inançları somut bir şekilde uygulamaya koyar ve birey ile doğaüstü güç arasındaki bağı güçlendirir.⁷⁰ Rabha topluluğunun dini ritüelleri, sadece inançların pratiğe dökülmesi değil, aynı zamanda toplumsal bağların güçlenmesini sağlayan, geçmişle olan manevi bağlantıyı sürdüren bir araç olduğu söylenebilir.

⁶⁴ Korb, Katrina, Binfa Kelvin Gono, Samuel Adekunle Jinadu, Abangom Ruth John, Gabriel N. Mwoltu, Rimdan Nanle Oona, "Effect of Instructional Medium on Students' Performance: A Comparison of Reading and Oral Instruction in Nigeria", *Makerere Journal of Higher Education*, 2015, 7/2, 105 – 116.

⁶⁵ Asamoah-Poku, Felicia, "Preserving traditional ghanaian folklore through storytelling", *European Modern Studies Journal*, 2024, 8(2), 308-318.

⁶⁶ Dini törenle kabul etme, ahlaki sorumluluğu üstlenme ritüeli veya dharma'yı benimseme ayini anlamına gelmektedir.

⁶⁷ Rabha Bhupen, "Ritual Hymns and World View of the Totola Rabhas of Kataligaon" *International Journal of Management & Social Sciences*, 2020, 16/1, 31-39. s. 120.

⁶⁸ Rabha Bhupen, "Ritual Hymns and World View of the Totola Rabhas of Kataligaon" s. 121.

⁶⁹ Bordoloi, Nihar, Samikshya Gohain, "Culture of Stone Worship and Its Philosophical Implication with Special Reference to the Rabha Tribe of Assam", *Dogo Rangsang Research Journal*, 2023, 13/6, 36-41. s. 40.

⁷⁰ Ralph Ross, Ernest van den Haag, *The Fabric of Society: An Introduction to the Social Sciences*, (New York: Harcourt Brace and Company, 1957), s. 316.

Rabhaların sosyal yapısı, geleneksel kanunları olan ‘Pandulipi’ “örf ve âdet hukuku” ile şekillenmiştir. Bu kanunlar, köy halkının ortak kararlarıyla oluşturulmuş olup, örf, adet ve dini inançlara dayalı kurallardan meydana gelir. Pandulipi, topluluğun sosyal düzenini ve kimliğini koruyan önemli bir unsurdur.⁷¹ Bu kurallar, topluluk içinde bireylerin sosyal rollerini tanımlar ve özellikle çocukların annelerinin soyundan gelen “bārāi” klanı gibi sosyal yapıları destekleyerek matrilineal (ana soylu) bir sistemin korunmasına olanak tanır. Bu durum, ataerkil yapıya geçiş sürecine rağmen geçmişten kalan güçlü bir geleneğin varlığını koruduğunu göstermektedir.⁷² Pandulipi, sadece toplumsal düzeni sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Rabha toplumunun kültürel kimliğinin devamlılığını ve matrilineal yapısının sürdürülmesini temin etmektedir. Bu sosyal yapılar, topluluğun tarihsel köklerine bağlılıklarını ve geleneksel değerlerini yaşatmalarına olanak sağlamaktadır.

Rabhaların dini ritüelleri, topluluğun doğayla ve ilahi güçlerle olan bağıını vurgular. Bunlar arasında “Khokshi” ya da diğer adıyla “Baikho” tapınımi, Rabhalar için oldukça önemlidir. Her yıl mayıs ayında gerçekleştirilen bu ritüel, toplumun sağlığını, tarımın bereketini ve doğal afetlerden korunmayı amaçlamaktadır. Baikho ritüeli sırasında köyün rahibi olan “Ocha/Huci”, Ayah Baikho ve diğer tanrılara adaklar sunar ve kanlı kurbanlar verir.⁷³ Bu ritüel, Rabha toplumunun doğal dünyayla ve ilahi güçlerle kurduğu simbiyotik ilişkiyi temsil eder. Ritüelin amacı, doğanın bereketini artırmak ve köyün korunmasını sağlamaktır. Bu tür ayinler, Rabhaların doğayla olan ilişkilerini ve doğa üzerindeki ilahi kontrolü kabul ettiklerini ortaya koymaktadır.

“Cagar” tapımı da Rabha toplumu için büyük bir öneme sahiptir. Cagar, sağlık ve yaşam gücünü temsil eden bir tanrıdır ve her köyde yılda bir kez farklı tarihlerde gerçekleştirilen bir ritüeldir. Bu ritüel sırasında, çiçekler, meyveler, çığ pirinç, süt ve şeker gibi adaklar sunulmakta, ayrıca güvercinler, keçiler ya da bufalolar kurban edilmektedir.⁷⁴ Cagar tapımı, Hindu tanrıçası Kali ile benzerlikler taşımakta ve Hindu ritüellerine benzer bir biçimde icra edilmektedir.⁷⁵ Bu da Rabhaların, Hinduizm ile nasıl bir etkileşim içinde olduğunu ve dini pratiklerinde bu etkiyi nasıl yansıttıklarını göstermektedir. Bu sentez, Rabha dininin kendi özgün kimliğini korurken, çevresindeki diğer dini geleneklerle barışçıl bir şekilde var olma kapasitesini göstermektedir. Rajen Rabha’nın belirttiği gibi, Rabha dini, geleneksel inanç ve Hindu etkileri arasında bir köprü oluşturarak kültürel devamlılığı sağlamıştır.⁷⁶ Bu etkileşim, Rabha toplumunun kültürel ve dini yapısını zenginleştirmiş ve farklı inanç sistemlerine olan açıklığını sergilemiştir. Rabha topluluğu içinde Rountuk Tanrıçası’na yapılan ibadetler de çok önemli bir yer tutmaktadır. Rountuk, Rabhalar için bir sağlık ve koruma tanrıçasıdır.⁷⁷ Bu ritüeller sırasında, domuz ve tavuk gibi hayvanlar kurban edilir; pirinç, muz ve geleneksel likör sunulur. Bu tür sunular, tanrıçaya olan bağlılığı ve topluluğun sağlık ile refahını koruma amacını taşır. Rountuk Tanrıçası’na yapılan bu ibadetler, Rabha toplumunun manevi dengesini sağlama ve hastalıklara karşı korunma amacı güder.⁷⁸

Rabhalar, ayrıca tarım döngüsünün başlangıcında ‘*Langa Puca*’ adı verilen ritüeli gerçekleştirirler. Langa Burha tanrısına yapılan bu tapınma, köy halkını doğal afetlerden koruma ve doğayla manevi bir bağı kuvvetlendirme amacı taşır.⁷⁹ Bu ritüel, Rabhaların doğaya duyduğu derin saygıyı ve onun

⁷¹ J. E Friend-Pereira, *The Rabhas (Census of Assam – 1911)*, Vol. III, Part-1, 1912, s. 143.

⁷² Nihar Bordoloi, *Tribes of Assam (part1)*, Assam, 1987, Tribal Research Institute, s. 133.

⁷³ Topu Choudhury, “Religion of the Rabhas of Assam: A Study”, *International Journal of Humanities & Social Science Studies*, 1919, 5/3, 65-70, s. 66.

⁷⁴ Topu Choudhury, “Religion of the Rabhas of Assam: A Study”, s. 67.

⁷⁵ Amal Kumar Das, M. K. Raha, *The Rabhas of West Bengal*, (Calcutta: Government of West Bengal, 1967), 132.

⁷⁶ Rajen Rabha, *The Rabhas*, (Guwahati: Anundoram Borooah Institute, 2002), s. 19.

⁷⁷ Topu Choudhury, “Religion of the Rabhas of Assam: A Study”, s. 67.

⁷⁸ Subhankar Roy, Pinak Tarafdar, “Worshipping of Goddess Rountuk: An Explorative Study on the Traditional Health Care Practices among the Rabhas of West Bengal”, *Journal of the Indian Anthropological Society*, 52/3, 2017, ss. 153-169, s. 155.

⁷⁹ Topu Choudhury, “Religion of the Rabhas of Assam: A Study”, s. 67.

bereketine olan inançlarını yansıtmaktadır. Doğa ve ilahi güçler arasındaki bu derin bağ, Rabha toplumunun doğayla uyum içinde yaşama arzusunu ortaya koymaktadır.

Rabha toplumunda kadınların sosyal ve dini rolü de dikkat çekicidir. Kadınlar hem ev işlerinde hem de tarımsal faaliyetlerde aktif rol oynamaktadır. Özellikle Rountuk Tanrıçası'na adanan ibadetlerde, ailenin en yaşlı kadını bu ritüelleri yürütür. Bu durum, Rabha toplumunda kadının dini ve manevi süreçlerdeki önemli konumunu göstermektedir. Kadınlar, toplumun dini yaşamının sürdürücüsü olarak önemli bir yer tutmakta ve bu da onların toplumsal yapıdaki statülerini güçlendirmektedir.⁸⁰ Rabha ritüellerinde, her evin başındaki kişinin kutsal alanda sabit bir taş üzerine oturması ve belirli kurallara uyması zorunludur. Bu kurallar, topluluk içinde bireysel saygıyı ve disiplini vurgulayan semboller olarak görülmektedir. Her hane reisi için ayrılmış bir "dakhom" veya oturma yeri bulunur ve bu yer, köyün düzenini ve bireylerin topluluk içindeki konumunu temsil eder.⁸¹ Bu tür pratikler, topluluğun uyumunu ve birlikteliğini sağlamada önemli bir araç görevi gördüğünü söylenebilir.

Rabhaların dini ritüelleri hem sosyal düzeni hem de manevi dengeyi sağlama amacını taşımaktadır. Toplumun kültürel kimliğini ve birliğini güçlendiren bu ritüeller, aynı zamanda bireylerin manevi yaşamlarını da zenginleştirmektedir. 'Pandulipi' gibi geleneksel hukukların ve ritüellerin korunması, Rabha toplumunun kültürel sürekliliğini sağlama konusundaki kararlılığını ortaya koymaktadır. Rountuk Tanrıçası'na adanan ibadetler gibi dini pratikler, topluluğun manevi yaşamının ayrılmaz bir parçası ve köklü geleneksel inançlarının bir göstergesidir. Bu ritüeller, Rabhaların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde manevi tatmin elde etmelerine olanak tanırken, aynı zamanda kültürel kimliklerini gelecek nesillere aktarmalarını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç

Rabha dini, geleneksel inançlar, ritüeller ve toplumsal değerler üzerine kurulu zengin bir kültürel miras sunmaktadır. Bu inanç sistemi, Rabha halkının manevi yaşamını şekillendirirken, aynı zamanda onların kültürel kimliğini ve toplumsal düzenini koruma amacını taşır. Rabha dini, doğayla iç içe geçmiş bir yaşam anlayışını yansıtarak, ilahi gücün doğal dünya aracılığıyla tezahür ettiğine inanır. Bu durum, Rabha toplumunun doğayı kutsal bir düzende sürdürücü olarak algılamasına ve doğanın her unsurunu, kutsalın bir yansıması olarak görmesine yol açmıştır.

Rabha dini, karmaşık bir yapıya sahip olmakla birlikte hem animistik hem panteistik hem de politeistik eğilimler göstermektedir. En yüce Tanrı Rishi'nin varlığının kabulü ve doğanın farklı unsurlarında ilahi gücün tezahür ettiğine inanılması panteistik bir anlayışı yansıtır. Aynı zamanda doğadaki her şeyin ruh taşıdığı inancı, animizmle paralellik göstermektedir. Rishi'nin haricinde çeşitli tanrı ve tanrıçalara olan inanç ise politeistik yapıyı gözler önüne sermektedir. Bu dinin çok katmanlı yapısı, Rabha toplumunun hem doğayla hem de ruhani varlıklarla kurduğu bağı ifade ederken, onların kültürel dayanıklılığını ve esnekliğini de gözler önüne sermektedir.

Rabha dini pratiklerinin toplumsal işlevi de oldukça önemlidir. Ritüeller, topluluğun manevi yaşamında merkezi bir rol oynamakta ve bireylerin birbirleriyle ve ilahi güçle olan bağlarını güçlendirmektedir. Atalara tapınma, topluluğun geçmişle olan bağını canlı tutarken, aynı zamanda sosyal düzenin ve dayanışmanın devamlılığını sağlar. Bu ritüeller, sadece ruhani bir pratiğin ötesinde, topluluğun birlik ve beraberlik duygusunu pekiştiren ve sosyal yapının korunmasına katkı sağlayan bir araç olarak da görülmektedir. Rabha halkının geleneksel dini pratikleri, onların kültürel

⁸⁰ Subhankar Roy, Pinak Tarafdar, "Worshipping of Goddess Rountuk: An Explorative Study on the Traditional Health Care Practices among the Rabhas of West Bengal" s. 158.

⁸¹ Amal Kumar Das, M. K. Raha, *The Rabhas of West Bengal*, s. 138.

kimliğini ve manevi değerlerini gelecek nesillere aktarma konusundaki kararlılıklarını ortaya koymaktadır.

Rabha toplumunun dini yapısındaki esneklik, bu inanç sisteminin diğer kültürel ve dini etkilerle etkileşim içerisinde gelişmesine olanak sağlamıştır. Hinduizm'in Rabha dini üzerindeki etkisi, bazı ritüel pratiklerin ve inanç unsurlarının bu gelenek içerisine dahil edilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, Rabha dini, kendi özgün kimliğini koruyarak bu etkileri kendi kültürel bağlamına uyarlamış ve çevresel etkilerle zenginleşerek varlığını sürdürmüştür. Bu durum, Rabha toplumunun güçlü bir kültürel dayanıklılığa sahip olduğunu ve aynı zamanda farklı kültürel unsurlara karşı açık olduğunu göstermektedir.

Rabha dini, bu toplumun sosyal, kültürel ve manevi yaşamını derinlemesine etkileyen ve şekillendiren köklü bir inanç sistemidir. Bu din, salt bir inanç sisteminden öteye geçerek, Rabha halkının doğa, toplum ve kutsal ile kurduğu karmaşık ilişkiyi kapsayan bütüncül bir yaklaşım sunar. Bu çalışma, Rabha dini inanç ve uygulamalarını dinler tarihi perspektifinden ele alarak, bu topluluğun manevi yaşamını ve kültürel kimliğini daha derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. Rabha dini, geleneksel bilgi ve manevi değerlerin korunması konusunda sergilediği kararlılıkla, topluluğun kimliğinin ve kültürel sürekliliğinin temel bir yapıtaşını oluşturmaktadır. Bu inceleme, Rabha toplumunun inanç yapısını tarihî gelişimleri ve diğer inanç sistemleriyle olan etkileşimleri üzerinden değerlendirmektedir; bu da topluluğun manevi ve kültürel dinamiklerinin çeşitliliğini ve dayanıklılığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça / References

- Ahmed, Kabir. "A Study of Ritual and Social Control: An Analysis of Religious Practices among the Rabha Community of North Bengal in West Bengal", *Think India Journal*, 22/14.
- Allen, B. C., *Assam District Gazetteer*, C 3, Delhi: Manash Publisher, 1903.
- Arık, Durmuş. *Hristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar)*. Dışkapı-Ankara: Aziz Andaç Yayınları, 1. basım., 2005.
- Asamoah-Poku, Felicia. "Preserving traditional ghanaiian folklore through storytelling", *European Modern Studies Journal*, 8/2, (2024) 308-318.
- Basumatārī, Phukana Candra. *The Rabha Tribe of North-East India Bengal and Bangladesh*. New Delhi: Mittal Publications, 2010.
- Bhagawati, Mandira. "Indigenised Hindu, The Deori of Assam and their Midiku", *The Routledge Handbook of Tribe and Religions in India: Contemporary Readings on Spirituality, Belief and Identity* ed. Maguni Charan Behera, London: Taylor & Francis, 2024.
- Bordoloi, Nihar – Gohain, Samikshya, "Culture of Stone Worship and Its Philosophical Implication with Special Reference to the Rabha Tribe of Assam", *Dogo Rangsang Research Journal*, 13/6, (2023), 36-41.
- Bordoloi, Nihar. *Tribes of Assam (part1)*, Assam: Tribal Research Institute, 1987.
- Chatterji, Suniti Kumar. *Kirāta-Jana-Krti The Indo Mongoloids: Their Contribution to the History and Culture of India*. Kolkata: The Asiatic Society, 1951.
- Choudhury, Topu. "Religion of the Rabhas of Assam: A Study", *International Journal of Humanities & Social Science Studies*, 5/3, (1919) 65-70.
- Dalton, Edward Tuite. *Descriptive Ethnography of Bengal*. Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing 1872.
- Damant, Guybon Henry. "Notes on the locality and population of the tribes dwelling between the Brahmaputra and Ningthi rivers", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, 12 (1880) 228-258.
- Das, Amal Kumar - Raha, M. K. *The Rabhas of West Bengal*. Calcutta: Government of West Bengal, 1967.
- Das, Bhuvan Mohan. *Ethnic affinities of the Rabha*, Gauhati: Dept. of Publication, 1960.
- Erkal, Mehmet Mustafa. "Estonların Geleneksel İnanışları Üzerine". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (30 Kasım 2024), 903-922.
- Erkal, Mehmet Mustafa. "Samilerin (Laponların) Kimlikleri ve Kültürleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Dini Araştırmalar* 67 (20 Aralık 2024), 1-24.
- Erkal, Mehmet Mustafa. "Soyot Türklerinin İnanışları Üzerine Bir Değerlendirme". *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 6/12 (20 Temmuz 2024), 757-766.
- Friend-Pereira, J. E. *The Rabhas (Census of Assam – 1911)*, Vol. III, Part-1, 1912.
- Galloway, George. *The Philosophy of Religion*. Edinburgh: T&T Clark, 1914.
- Grierson, George Abraham. *Linguistic Survey of India*. Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing, 1903.
- Khasanah, Sri Endah Ismatul - Tabiati, Khilmi Mauliddian. "Form, Function, and Meaning of Bebasan: The Orality of the Samin in Bojonegoro", *Lingua Cultura*, 16/1, (2022), 75-81.
- Korb, Katrina, vd. "Effect of Instructional Medium on Students' Performance: A Comparison of Reading and Oral Instruction in Nigeria", *Makerere Journal of Higher Education*, 7/2, (2015), 105-116.
- Kumar, Braj Bhari. *Naga Identity*. New Delhi: Concept Publishing, 2005.
- Longmailai, Monali. *Studies on Dimasa History, Language and Culture*, New Delhi: DVS Publishers, 2017.

- Moni Rabha, *Costomary Law and Panal Code of the Rabhas*, Dudhnoi: Bontho Library, 2007.
- Nathan, Mirza. *Baharistan-i-Ghaibi*. çev.M. I. Borah, C II, Madras: G. S. Press, 1936.
- Pal, S. K. "The Rabha Customary Law in Transition: From Matrilini to Patrilini", *Tribal Ethnography Customary Law and Change*, Ed. K. S. Singh, New Delhi: Concept Publishing Company, 1993.
- Phukan, Neeva Rani. *Rabha Litterateurs and Their Literary Contribution a Critical Study*, Guwahati: Gauhati University Press, 2008.
- Playfair, Alan. *The Garos*. London: David Nutt, 1909.
- Rabha, Bhupen. "Ritual Hymns and World View of the Totola Rabhas of Kataligaon", *International Journal of Management & Social Sciences*, 16/1 (2020), 31-39.
- Rabha, Nilpadmini. *The Rabha: A Traditional Society in Modern-Day India*, Ontario: Occam Academic Press, 2020.
- Rabha, Rajen. *The Rabhas*, Guwahati: Anundoram Borooah Institute 2022.
- Robinson, William. *A Descriptive Account of Assam*. Calcutta: Thomas Company, 1849.
- Ross, Ralph - Haag, Ernest van den. *The Fabric of Society: An Introduction to the Social Sciences*, New York: Harcourt Brace and Company, 1957.
- Roy, Subhankar - Tarafdar, Pinak. "Worshipping of Goddess Rountuk: An Explorative Study on the Traditional Health Care Practices among the Rabhas of West Bengal", *Journal of the Indian Anthropological Society*, 52/3, (2017), 153-169.
- Saha, Rebati Mohan. *The Cultural Heritage of the Rabhas: An Important Section of the Indo-Mongoloids of the North-Eastern India*, Calcutta: Anjali Publications, 2020.
- Samson, Kamei. "Social Identity of an Ancestral Religious Group: A Study of the Hamai People in Northeast India", *Social Change*, 51/4, 2021.
- Sarma, Chinmayi. "Healing Practices and Rituals of the Forest-Dwelling Rabha Community in Assam, India", *Indigenous Knowledge and Mental Health*. ed. David Danto, Masood Zangeneh, Springer, 2022.
- Singh, R. *Tribal Beliefs, Practices and Insurrections*, New Delhi: Anmol Publications, 2004.
- Suraya, Rahmat Sewa, vd. "Function of haroa oral tradition practices in religious life towards muna society", *International Journal of Linguistics Literature and Culture*, 6/2, (2020), 67-76.
- Thakur, G. C. Sharma. *Selected Essays on Tribes and Castes of Assam*, Jawaharnagar: Assam Institute of Research for Tribals and Scheduled Castes, 2007.
- Tylor, Edward. *Anthropology: An introduction to the study of Man and Civilization*, London: Macmillan Co, 1881.
- Tylor, Edward. *Primitive Culture*, New York: J.P. Putnum's Sons, 1920.
- Umbavu, Joseph – Varghese, Joseph, *Rabha*, Leiden: Brill, 2007.
- Waddel, L. A. "The Tribes of the Brahmaputra Valley", *The Journal of the Asiatic Society of Bengal* 69/3, (1935), 289-303.
- Williams, Monier. *A Sanskrit-English Dictionary*, Delhi: Mothilal Banarsidass, 1963.